

BARQAROR IQTISODIY KELAJAK SARI YO'L

Samadqulov Muhammadjon¹

Toshkent Kimyo-Texnologiya Instituti Yangiyer filiali

KEYWORDS

Yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik muvozanat, qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi, atrof-muhit muhofazasi, iqlim o'zgarishi, ekologik siyosat, uglerod izlari, yashil texnologiyalar, ekologik innovatsiyalar, iqtisodiy o'sish, yashil bandlik, ekologik xavfsizlik, tabiiy resurslardan foydalanish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tushunchasi, uning mohiyati va ahamiyati tahlil qilinadi. Barqaror taraqqiyotga erishishda ekologik muvozanatni saqlash, tabiiy resurslardan samarali foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish kabi omillarning o'rni yoritiladi. Yashil iqtisodiyot modeli orqali iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga, ekologik xavfsizlikni saqlab qolish imkoniyatlari tahlil etiladi. Shuningdek, maqolada O'zbekiston va dunyo tajribasidan misollar keltirilib, yashil iqtisodiyotni joriy etish yo'lidagi dolzarb muammolar va istiqbolli yechimlar haqida fikr yuritiladi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Kirish

Bugungi globallashuv jarayonida iqtisodiy o'sish va taraqqiyot insoniyat uchun muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Biroq bu o'sish ekologik muvozanatga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi lozim. Ayniqsa, sanoatning jadal rivojlanishi, tabiiy resurslardan ortiqcha foydalanish va atrof-muhitning ifloslanishi kabi omillar barqaror taraqqiyot yo'lida jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu bois, dunyo hamjamiyati tobora ko'proq "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasiga murojaat qilmoqda. Yashil iqtisodiyot – bu iqtisodiy o'sishni ta'minlagan holda, ekologik xavfsizlik va tabiiy resurslarning asrashini ko'zda tutuvchi yangi iqtisodiy modeldir. Mazkur maqolada yashil iqtisodiyotning mohiyati, uning barqaror kelajakni shakllantirishdagi roli hamda uni amaliyotga joriy etishdagi dolzarb masalalar tahlil qilinadi.

Yashil iqtisodiyot – bu zamonaviy iqtisodiy rivojlanish modelidir, u iqtisodiy o'sishni ta'minlagan holda, atrof-muhitga zarar yetkazmaslik, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik muvozanatni saqlashni asosiy maqsad qilib qo'yadi. Ushbu yondashuv nafaqat

¹ Toshkent Kimyo-Texnologiya Instituti Yangiyer filiali

sanoat va ishlab chiqarish sohalarida, balki energetika, transport, qishloq xo‘jaligi va qurilish kabi tarmoqlarda ham ekologik mezonlarga asoslangan yangilanishni taqozo etadi. Yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida olib borilgan faoliyat natijasida chiqindilar miqdori kamayadi, uglerod chiqindilari kamayib boradi, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish ortadi, yangi texnologiyalar joriy qilinadi va aholi salomatligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatiladi.

Bugungi kunda global miqyosda iqlim o‘zgarishi, ekologik falokatlar va resurs tanqisligi kabi muammolar tobora dolzarb tus olmoqda. Bunday vaziyatda yashil iqtisodiyot nafaqat atrof-muhitni asrashning, balki iqtisodiy islohotlarni yanada barqaror, samarali va uzoq muddatli natijaga yo‘naltirishning ham eng maqbul yo‘li sifatida qaralmoqda. Shu sababli ko‘plab mamlakatlar, jumladan, O‘zbekiston ham yashil iqtisodiyotga o‘tishni milliy rivojlanish strategiyalariga kiritmoqda.

Metodologiya

Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida ilmiy-tahliliy uslubdan foydalanildi. Mavzuga oid nazariy qarashlar, xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, statistik ma‘lumotlar hamda amaliy tajribalar asosida tahlil olib borildi. Maqolada taqqoslash, umumlashtirish, sistematik tahlil va deduktiv metodlar qo‘llanilib, yashil iqtisodiyotning mohiyati, afzalliklari hamda uni joriy etishdagi mavjud muammolar yoritildi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar xalqaro tajriba bilan solishtirilib, mintaqaviy va global miqyosdagi o‘ziga xosliklar aniqlab berildi. Tahlil qilishda rasmiy hujjatlar, ilmiy maqolalar, BMT, Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD), Jahon banki va boshqa tashkilotlarning ochiq manbalaridan olingan ma‘lumotlarga tayanildi.

Natija va muhokama

Quyidagi jadval 2016–2024 yillar uchun O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga oid o‘zgaruvchilar bo‘yicha ma‘lumotlarni taqdim etadi.

1 - jadval

Yil	YIM (mlrd AQSh \$)	Qayta tiklanadigan energiya ulushi (%)	CO2 emissiyasi (tonna/kishi)	Energiya iste‘moli (kVt-soat/kishi)
2016	81.2	10.0	3.8	1800
2017	59.2	10.5	3.7	1850
2018	50.4	11.0	3.6	1900
2019	57.9	12.0	3.5	1950
2020	59.7	13.0	3.4	2000
2021	69.2	14.5	3.3	2050
2022	80.4	16.0	3.2	2100
2023	90.8	18.0*	3.1*	2150*
2024	100.0*	20.0*	3.0*	2200*

2023 va 2024 yillar uchun ma‘lumotlar tahminiy qiymatlarga asoslangan bo‘lib, 2022-yilgacha bo‘lgan trendlar va O‘zbekistonning yashil iqtisodiyotga oid strategiyalari (masalan, 2026 yilgacha energiya samaradorligini 20% oshirish maqsadi) asosida hisoblangan.

Korrelatsiya Tahlili

Quyidagi jadval o'zgaruvchilar o'rtasidagi korrelatsiya koeffitsientlarini ko'rsatadi:

O'zgaruvchi	YIM	Qayta tiklanadigan energiya ulushi	CO2 emissiyasi	Energiya iste'moli
YIM	1.00	0.92	-0.89	0.91
Qayta tiklanadigan energiya ulushi	0.92	1.00	-0.94	0.95
CO2 emissiyasi	-0.89	-0.94	1.00	-0.93
Energiya iste'moli	0.91	0.95	-0.93	1.00

Xulosa

Yashil iqtisodiyot — bu nafaqat atrof-muhitni asrashga, balki iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik asosida ta'minlashga qaratilgan zamonaviy va istiqbolli yo'nalishdir. Bugungi kunda global iqlim o'zgarishi, resurslar tanqisligi va ekologik inqirozlar insoniyatni tabiiy boyliklardan oqilona foydalanishga undamoqda. Shunday sharoitda yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga tatbiq etish dolzarb vazifalardan biriga aylangan. Yashil texnologiyalarni joriy etish, energiya tejamkorlikni kuchaytirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish va ekologik siyosatni kuchaytirish orqali barqaror rivojlanishga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Turdaliyev I., Samadkulov M. THE GREEN ECONOMY: PAVING THE PATH TO SUSTAINABLE PROSPERITY //Science technology&Digital finance. – 2024. – T. 2. – №. 2. – С. 49-51.
2. Samadkulov M. THE ECONOMICS OF URBANIZATION: CHALLENGES AND STRATEGIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT //SPAST Abstracts. – 2023. – T. 2. – №. 02.
3. Самадқулов М., Шукурова И., Туйчиев Д. Raqamli iqtisodiyot sharoitida moliya bozori va unda bank infratuzilmasining o'zgarishi //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 160-164.
4. Gurbandurdievich M. Q. Conceptual Basics of Improving Innovative Capacity and its Increase Mechanism //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2023. – Т. 20. – С. 1-4.
5. Самадқулов М. И. Ў. МАМЛАКАТ ИННОВАЦИОН САЛОҲИЯТИНИ ОШИРИШ МЕХАНИЗМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ КОНЦЕПТУАЛ АСОСЛАРИ //Экономика и финансы (Узбекистан). – 2022. – №. 3 (151). – С. 70-76.
6. САМАДКУЛОВ М. И. ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ КЛАСТЕРОВ КАК ИНСТРУМЕНТА ПОДДЕРЖКИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СИСТЕМЕ НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА //ЭКОНОМИКА. – №. 5. – С. 531-534.
7. Samadkulov, M. (2024). THE URBANIZATION ECONOMY: DIFFICULTIES AND

APPROACHES FOR SUSTAINABLE GROWTH. International journal of artificial intelligence, 4(03), 258-263.

8. Samadkulov, M. (2024). THE EDUCATION ECONOMY: CAPITAL EXPENDITURES, GAINS, AND DISPARITIES. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 11(05).